

Małgorzata Piotrkowska-Dańkowska

malgorzatapiotrkowska66@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2969-386X

W cieniu jabłoni i rozpadlinach skały. Semiotyczna lektura Pnp 2, 3 i 2, 14

**In the Shadow of an Apple Tree
and in the Clefts of the Rock.**

The Semiotic Reading of Song 2:3 and 2:14

Abstract: This article is an analysis of the two units of the Song of Songs 2:3 and 2:14 that show the importance of a conscious choice of the Bridegroom and the Bride in shaping the relationship of love. Motives present in them, that is the shadow of an apple tree and the voice of a beloved one, have been also recalled in the last part of the book (8:5 and 8:13) and owing to that we can observe the transformation and maturation of the couple, a kind of a new birth, the fullness of life experienced by them and their love being spread among others. The structural semiotics method indicated in the Pontifical Biblical Commission's document *Interpretation of the Bible in the Church* was used in order to extract the depth of experience and the transformation of the characters, as well as to show causes of the events.

Keywords: Song of Songs, semiotics, love, Bridegroom, Bride

Abstrakt: Artykuł stanowi analizę dwóch jednostek Pieśni nad Pieśniami 2,3 i 2,14, które ukazują znaczenie świadomego wyboru Oblubieńca i Oblubienicy w kształtowaniu relacji miłości. Obecne w nich motywy: cienia jabłoni i głosu ukochanej przywołane zostały również w ostatniej części księgi (8,5 i 8,13), dzięki czemu poznajemy przemianę, dojrzewanie oblubieńców, niejako nowe narodzenie, przeży-

waną pełnię życia oraz promieniowanie miłością wśród innych. W celu wydobywania głębi przeżyć i przemian bohaterów oraz ukazania przyczyn zachodzących zdarzeń wykorzystano metodę strukturalno-semiotyczną, wskazaną w dokumencie *Interpretacja Biblii w Kościele* Papieskiej Komisji Biblijnej.

Słowa kluczowe: Pieśń nad Pieśniami, semiotyka, miłość, Oblubieniec, Oblubienica

Kluczem do lektury Pieśni nad Pieśniami jest miłość i od pierwszego do ostatniego wersetu księgi para bohaterów nie tylko obdarowuje się wyszukаныmi komplementami, ale także wykazuje nadzwyczajną wrażliwość na pragnienia wypowiediane przez umiłowaną osobę. Mamy tu do czynienia z ukazaniem miłości jako dynamicznej relacji między bohaterami poematu¹.

Do badania wybraliśmy dwie jednostki tekstu – 2, 3 oraz 2, 14. Pierwsza z nich zawiera motyw jabłoni, w cieniu której usiadła Oblubienica, druga stanowi prośbę Oblubieńca, by ukochana mu się pokazała. Obydwie jednostki ukazują przestrzeń przebywania bohaterki, obydwie również pozwalają zobaczyć wyraźne i konkretne podejmowanie decyzji przez bohaterów, by wejść w przestrzeń wzajemnego oddziaływania. Motywy te zostają później przywołane w ostatniej pieśni. Chcemy poznać nie tyle punkt dojścia miłosnej relacji, ile przemiany, jakie nastąpiły w czasie tego oddziaływania.

Dialogowy charakter interesującej nas księgi² wpłynął na posłużenie się analizą semiotyczną jako narzędziem badawczym. Jej specyfika została dostrzeżona i wskazana w dokumencie Papieskiej Komisji Biblijnej³. Metoda ta skupia się na wydobywaniu znaczenia poprzez badanie struktury narracji przedstawianych zdarzeń⁴. Wykorzystanie tej metodologii w przypadku Pieśni nad

¹ Zob. M. Piotrkowska-Dańkowska, M. Szetela, *The Visualization of the Dynamics of the Relationship Between the Bridegrooms in the "Song of Songs"*, [w:] *Information Visualization Techniques in the Social Sciences and Humanities*, red. V. Osińska, G. Osiński, Hershey, Pensylwania 2018, s. 68–85.

² J.Ch. Exum zwraca uwagę na to, że nie ma w tekście opisu narracyjnego, a o tym, co robią bohaterowie, mówią oni sami. Poznajemy ich „w akcie zwracania się do siebie”. Kluczem rozwoju wydarzeń jest dialog. Autor nazywa tekst „pieśnią dialogu”. Zob. tenże, *Song of Songs. A Commentary*, Louisville, Kentucky 2005, s. 4.

³ Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich*, przekł. i red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999 (Rozprawy i Studia Biblijne, 4), s. 38–40. Chodzi nam o analizę strukturalną opracowaną przez szkołę francuską, dokładnie A.J. Greimasa, i przedstawioną w: A.J. Greimas, *Sémantique structurale: recherche et méthode*, Paris 1966; tenże, *Du Sens*, Paris 1970; tenże, *Du Sens II*, Paris 1983; A.J. Greimas, J. Courtés, *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*, Paris 1979.

⁴ Podjęte postępowanie badawcze wykorzystuje etapy analizy określone przez A.J. Greimasa, dostępne w języku polskim: A.J. Greimas, *Elementy gramatyki narracyjnej*, przeł. Z. Kruszyński, „Pamiętnik Literacki” LXXV (1984), z. 4, s. 177–198; metodologia została przybliżona i wykorzystana w: M. Piotrkowska-Dańkowska, *Winnice Engaddi. Biblijna droga do spotkania z Oblubieńcem*, Płock 2016, s. 17–47.

Pieśniami zdaje się tym ciekawsze, że dzięki niej poznaje się mechanizmy warunkujące przemiany bohaterów i zdarzeń. Uławia to wejście w egzystencjalny dialog z tekstem. Księga ta jest z perspektywy duchowej reinterpretowana przez największych mistyków Karmelu, przy czym ich lektura nie ma charakteru badawczego, ale stanowi wyraz własnych przeżyć duchowych, ponieważ jest językiem rozmowy z Umiłowanym⁵.

Problematyka odczytań Pieśni nad Pieśniami w dziejach egzegezy biblijnej ma swoje bogate dziedzictwo. Polski stan badań, zakorzeniony w egzegezie światowej, został przedstawiony w artykule J. Frankowskiego⁶, a poszerzają go wieloaspektowe prace K. Bardskiego⁷. Idąc tropem założeń wyrażonych przez J. Kręcidłę⁸, przyjmujemy, że kolejne pieśni tekstu zostały ułożone zgodnie z zamysłem ostatniego jej redaktora, tym bardziej że tekst poddajemy badaniu o charakterze synchronicznym.

Analiza semiotyczna Pnp 2, 3

*Jak jabłoń wśród drzew lasu,
tak ukochany mój wśród chłopców.
W cieniu jego upragnionym zapragnęłam usiąść
i owoc jego (jest) słodki dla podniebienia mego⁹.*

Gramatyka podstawowa narracji

W metaforycznym porównaniu Oblubienica mówi o wyborze Oblubieńca spośród grona innych¹⁰. Obrazowo przedstawia Jego wyjątkowość¹¹, powód,

⁵ Więcej na temat długiej tradycji mistycznej interpretacji tekstu, ze szczególnym akcentem na lekturę świętych Karmelu, zob. E. Kingsmill, *The Song of Songs and the Eros of God. A Study in Biblical Intertextuality*, Oxford, New York 2009, s. 197–204.

⁶ O historii odczytywania tekstu w sposób alegoryczny zob. J. Frankowski, *Apendyks: Sens Pieśni nad Pieśniami – próba uściśleń*, [w:] *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych. Pieśni Izraela*, t. 7, red. tenże, Warszawa 1988, s. 171–174.

⁷ Zarówno na polu translatorskim, jak i egzegetycznym, z podkreśleniem wartości egzegezy patrystycznej, np. K. Bardski, *Pokarm i napój miłości*, Warszawa 2004; tenże, *Lektyka Salomona*, Warszawa 2011.

⁸ J. Kręcidło, „Miłość – płomień Jahwe” (*Pnp 8, 5-7*): *potęga miłości jako klucz interpretacyjny do Pieśni nad Pieśniami*, „Collectanea Theologica” 78 (2008), nr 4, s. 39.

⁹ Odczytując znaczenie mikrosekwencji narracyjnych, wykorzystujemy *Hebrajsko-polski Stary Testament. Pisma. Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich*, red. A. Kuśmirek, Warszawa 2009 (Prymasowska Seria Biblijna, 32) oraz *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* (Biblia Tysiąclecia), opr. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, Poznań 2000.

¹⁰ Zob. M.T. Elliot, *Pieśń nad Pieśniami*, [w:] *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W.R. Farmer, przeł. K. Szwykowska, Warszawa 2000, s. 804.

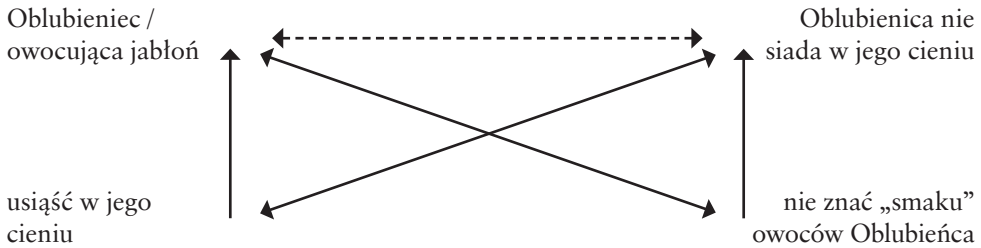
¹¹ Zob. F. Rienecker, G. Maier, *Leksykon biblijny*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2008, s. 296; *Pismo Święte. Stary Testament*, t. 2, red. M. Peter, Poznań 2000, s. 483. O. Keel uważa, że jabłoni występowała kiedyś częściej na palestyńskiej ziemi i przypisy-

dla którego zapragnęła usiąść¹² w jego cieniu¹³ i skosztować jego owoców¹⁴. Jej wybór wynika z dostrzeżonych cech Oblubieńca, nie chodzi więc tylko o komplementy, które wcześniej usłyszała, i otrzymane podarunki (por. 1, 9-11), ale także o jego osobowość (jest jabłonią wśród drzew leśnych)¹⁵. Sytuacja narracyjnie skutkuje działaniem Oblubieńca:

*Wprowadził mnie do sali biesiadnej,
I godłem jego nade mną jest miłość. 2, 4¹⁶*

Salę biesiadną określa się również jako dom wina, a wspólne picie wina miało w świecie starożytnego Wschodu konotacje erotyczne¹⁷.

Trajektoria podejmowanych działań wpisana została w semantykę podstawową, którą ukazują kwadrat semiotyczny opierający się na relacjach binarnych:

wano jej ożywcze oddziaływanie, zob. tenże, *Pieśń na Pieśniach. Biblijna pieśń o miłości*, przeł. B. Mrozewicz, Poznań 1997, s. 97. G. Ravasi zwraca uwagę na fakt przywoływania jabłoni w poezji sumeryjskiej i podkreśla znaczenie owocowania, zob. tenże, *Pieśń nad pieśniami*, przeł. K. Stopa, Kraków 2005, s. 65.

¹² W tłumaczeniu Bardskiego: „*pragnie usiąść*”, co jeszcze mocniej akcentuje wolę Oblubienicy. Zob. tenże, *Lektyka Salomona...*, s. 307. Por. także: D. Bergant, D.W. Cotter, J.T. Walsh, Ch. Franke, *Song of Songs*, Collegeville, Minnesota 2001, s. 24.

¹³ Cień jest symbolem ochrony, zob. L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, *Słownik symboliki biblijnej*, przeł. Z. Kościuk, Warszawa 1998, s. 111; G. Barbiero zauważa, że w cieniu kobieta czuje się bezpieczna, za nim tęskniła, zob. tenże, *Song of Songs, Supplements to Vetus Testamentum*, vol. 144, Leiden–Boston 2011, s. 86. Por. M. Lurker, *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, Poznań 1989, s. 36–37; O. Keel, dz. cyt., s. 97.

¹⁴ W cieniu owoc jest słodki, zob. E. Kingsmill, dz. cyt., s. 104. Przywołanie jabłka odnosi nas do kontekstu związanego ze świętym małżeństwem sumeryjskim, zob. M.H. Pope, *Song of Songs. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible, Garden City, N.Y. 1977, s. 371; E. Kingsmill, dz. cyt., s. 238. Por. R.W. Jenson, *Song of Songs*, Louisville, Kentucky 2005, s. 30.

¹⁵ Por. T. Longman III, *Song of Songs*, NICOT, Grand Rapids 2001, s. 111–112.

¹⁶ Godło lub „chorągiew” („sztandar”) jak baldachim zaślubny, „huppa” nad ukochaną, zob. *Pismo Święte. Stary Testament...*, s. 483. Natomiast użyte tu hebrajskie „*degel*” Murphy i Fox odwołują do akadyjskiego „*diglu*”, tzn.: „spojrzenie”, „zamiar” okazania miłości, zob. J.W. Walton, W.H. Matthews, M.V. Chavalas, *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, red. K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 656; zob. M.H. Pope, dz. cyt., s. 376–377; G. Ravasi, dz. cyt., s. 65–66; O. Keel, dz. cyt., s. 100. Por. J.Ch. Exum, dz. cyt., s. 115.

¹⁷ O. Keel, dz. cyt., s. 100.

Implikacje:

1. Kiedy ukochana siada w cieniu Oblubieńca, rozkoszuje się jego owocami.
2. Trudno szukać „smaków” ukochanego, cieszyć się jego darami, jeśli się nie odda pod jego opiekę.

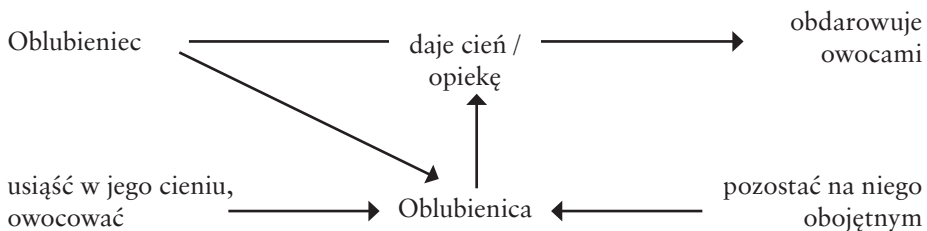
Wydobywanie podstawowego znaczenia tekstu dzięki narzędziom semiotycznym zwraca uwagę na kilka elementów. Kiedy ukochana oddaje się pod opiekę Oblubieńca, wówczas on może „roztoczyć” nad nią swoją miłość¹⁸. Wy różnienie go z grona innych porównaniem (jak jabłoni wśród drzew leśnych¹⁹) podkreśla jego zdolność owocowania i prowadzi do wejścia w bliższą relację²⁰. Gwarancją znaczenia całego wydarzenia jest miłość, a cień i owoce są jak opieka i pocałunki²¹. Miłość aktywizuje wszystkie zmysły (tu: wzrok i smak). Binarny charakter analizy prowadzi również do postawienia pytania: w czyjej przestrzeni oddziaływania znajduje się Oblubienica, jeśli nie usiądzie w cieniu ukochanego? Kto ją chroni?

Gramatyka podstawowa narracji 2, 3 wskazuje, jak budowane zostaje obopólne zainteresowanie, które prowadzi do biesiady miłości. Jego brak wyklucza wspólne przebywanie na uczcie. Trajektoria dynamiki zdarzeń kształtuje się następująco:

- od zachwytyu szczególnymi atrybutami Oblubieńca, skosztowania jego owocu, zajęcia miejsca w Jego cieniu po wprowadzenie do sali biesiadnej; lub (tego rozwiązania nie ma w badanej jednostce):
- od niezajmowania miejsca w jego cieniu do nieobecności uczyty (prawdziwej miłości w życiu). Tu właśnie rodzi się pytanie, gdzie jest w takim razie Oblubienica?

Gramatyka powierzchniowa narracji

Model aktancyjny

¹⁸ Kiedy ona spoczywa w jego cieniu, jakby w zamkniętej przestrzeni, on pobudza ją do dynamiki, zob. J.M. Munro, *Spikenard and Saffron. A Study in the Poetic Language of the Song of Songs*, Sheffield 1995, s. 52.

¹⁹ Las i dzikie zwierzęta stanowią miejsce, którego się unika, zob. O. Keel, dz. cyt., s. 97.

²⁰ Dla Orygenesu Pieśń nad Pieśniami stanowi wyraz szczytu życia mistycznego, połączenia duszy z Bogiem. Pisze o pragnieniu tego, co doskonale, a wejść do domu wina, to nasycić się wiedzą, mądrością i tajemnicą, zob. Orygenes, *Komentarz do „Pieśni nad Pieśniami”*, przeł. S. Kalinkowski, Kraków 1994, s. 134. Por. Ps 119, 103, Prz 9, 2.

²¹ Zob. M.T. Elliot, dz. cyt., s. 786.

Dynamika zdarzeń obejmuje następujące etapy:

1. Oblubienica oddaje się pod opiekę ukochanego (siada w jego cieniu).
2. Oblubieniec pragnie dzielić się swoim bogactwem (jabłoni słodkimi owocami).
3. Oblubienica musi przyjąć aktywną postawę, by znaleźć ukochanego (por. 1, 7).

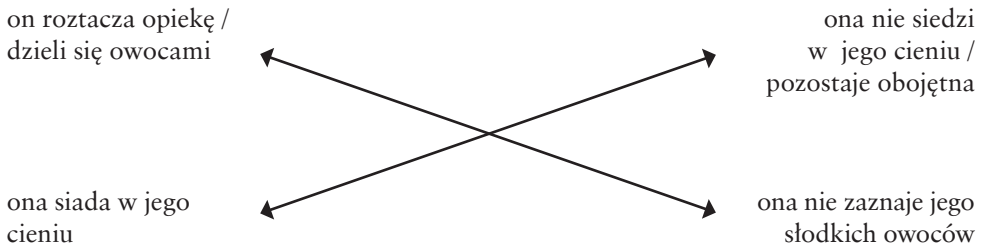
Performancja

Bieg ukazywanych zdarzeń pokazuje, że ukochanego trzeba znaleźć, to znaczy rozpoznać jego wyjątkowość wśród grona innych i zdecydowanie wybrać²². Uwypuklony został fakt, że ukochanego trzeba aktywnie poszukiwać. To pozwala na rodzenie się wzajemności i na zaproszenie jej do sali biesiadnej²³. Oblubieniec roztacza więc nad Oblubienicą swoją opiekę.

Etapy performancji przebiegają następująco:

- konfrontacja: pragnienie, by usiąść w cieniu ukochanego, musi wynikać z wyboru,
- dominacja: on może roztoczyć opiekę nad ukochaną,
- atrybucja: on udziela swoich słodkich owoców.

Przestrzenie zachodzących performancji:

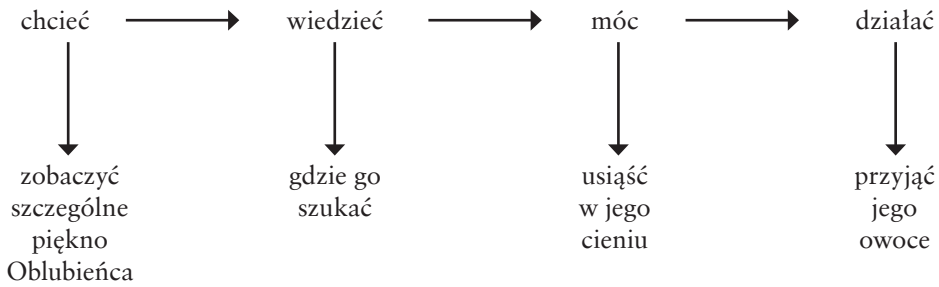

Określenie deixis tej relacji podkreśla, że niezbędne jest przebywanie z ukochanym w jednej przestrzeni i wspólne pragnienia, by mogło dojść do pogłębiania więzi. Następującą performancję ukazuje hierarchia wartości modalnych wpisanych w zdarzenie²⁴:

²² On jest kimś nieporównywalnie przewyższającym innych (jak jabłoni w lesie), jest też jak jabłoni wytrzymały, zob. J.M. Munro, dz. cyt., s. 83. Drzewo można również odczytać jako metaforę bohaterskiego kochanka, a owoc jako dar z siebie, zob. tamże, s. 107; inne drzewa lasu nie przyniosą owoców, zob. G. Barbiero, dz. cyt., s. 85–86.

²³ Keel zwraca uwagę na fakt, że wprowadzenie to oznacza nową sytuację, zob. tenże, dz. cyt., s. 100. Kingsmill pisze o doświadczeniu mieszkania w cieniu ducha i smakowaniu owoców ducha, a zostać w tym cieniu, pozostać w nim, interpretuje jako trwać i zachwycać się, zob. tenże, dz. cyt., s. 239.

²⁴ Zob. A.J. Greimas, dz. cyt., s. 195.

Dostrzeżenie wyjątkowości Oblubieńca i decyzja o przyjęciu jego opieki jest warunkiem kolejnych zachodzących zdarzeń. Otworzenie się Oblubienicy na miłość wywołuje reakcję ukochanego, który wprowadza ją w przestrzeń wzajemnego oddziaływania (por. 2, 4).

Motyw jabłoni powraca w Pieśni nad Pieśniami w 8, 5²⁵:

*Pod jabłonią obudziłem cię;
tam poczęła cię matka twoja,
tam poczęła cię ta, co cię zrodziła.* 8, 5cde

Miłość prowadzi do ponownego narodzenia, ma wydźwięk budzenia do życia. Całym swym bogactwem uaktywnia pełnię istnienia Oblubienicy²⁶. Owojąca jabłoń ma jedyną w swoim rodzaju siłę, która zestawiona została z darem życia.

Komentarz teologiczny

Nie bez powodu Orygenes pisał o smakowaniu Słowa Bożego²⁷, to niejako uczta, na którą zaprasza Bóg. Przestrzeń misterium, spotkania człowieka z Bogiem, ma miejsce wówczas, gdy człowiek usiądzie w Jego cieniu. Z perspektywy badanej jednostki Pieśni nad Pieśniami można wyodrębnić prowadzące do tego spotkania etapy: poszukiwanie Boga, wspólnie spędzony czas (por. 1, 12-17), oddanie się pod Jego opiekę i udzielanie przez Boga darów. Nie jest to zwięźczenie wzajemnych więzi, ale dojrzewanie do następnych zdarzeń pogłębiających miłosną zażyłość. Wybór rozpoczyna wzajemne poznawanie²⁸ i czyni życie

²⁵ Więcej o związku miejsca między 2, 3 a 5, 5 zob. J.Ch. Exum, dz. cyt., s. 249; E. Kingsmill, dz. cyt., s. 278.

²⁶ Zob. M. Piotrkowska-Dańkowska, M. Szetela, *Funkcja wybranych motywów w Pieśni nad pieśniami*, [w:] *Wizualizacja informacji w humanistyce*, red. M. Kowalska, V. Osińska, Toruń 2017, s. 50–51.

²⁷ Zob. Orygenes, dz. cyt., s. 130.

²⁸ Opisana sytuacja odnosi nas np. do Ewangelii według św. Jana. Przypomina zainteresowanie uczniów Jezusem i Jego propozycję, by zobaczyli, gdzie mieszka (por. J 1, 37-39).

przestrzenią dla Boga. Jeśli Boży Oblubieniec (w odczytaniu alegorycznym²⁹) zostaje wybrany, to budzi do pełni życia i realizuje cały swój zamysł wobec człowieka. Umożliwia to spojrzenie na człowieka nie tylko w stosunku do Boga, ale i na niego samego. To właśnie w Jego perspektywie ujawnia się pełnia i bogactwo natury człowieka i dopiero wówczas można zobaczyć wielkość obietnicy danej przez Boga.

W tej perspektywie widać, że odrzucenie Boga nie pozwala na „odkrycie” i rozpoznanie samej natury człowieka, ponieważ redukuje jej najważniejsze odniesienie. Skutki odrzucenia Boga prowadzą do ubożenia w rozpoznawaniu i przeżywaniu swojego człowieczeństwa. Jeśli człowiek nie odnajduje się w przestrzeni, która może go otworzyć na Boga, Jemu pozostaje czekać, wypatrywać jak Ojciec syna marnotrawnego (por. Łk 15, 20). Podkreśla to znaczenie przesłania 2 Listu św. Pawła do Tymoteusza: „głoś naukę, nastawaj w porę i nie w porę” (2 Tm 4, 2), by każdy miał możliwość zwrócenia się ku Boskiemu Oblubieńcowi.

Cezura

Analizowana jednostka 2, 3 wchodzi w skład I pieśni tekstu, którą kończy wypowiedź Oblubieńca. Prosi on, by *nie rozbudzać miłości, póki ona nie zechce sama* (2, 7). Tym samym oddaje decyzję o pogłębianiu więzi ukochanej, inaczej byłoby to sprzeczne z podmiotowym wchodzeniem w relację. Każdy znaczący moment pogłębiania relacji między Oblubieńcami zostaje poprzedzony taką deklaracją (por. Pnp 3, 5; 8, 4), miłość bowiem może rozwijać się tylko w atmosferze pełnej wolności. Nie stoi to również w sprzeczności z zaproszeniem do aktywności, kiedy Oblubieniec widzi, że nastąpiły ku temu odpowiednie warunki (por. 2, 10-11)³⁰. Tym samym wykazuje czynną postawę, zabiega o jej wzajemność, a nie tylko biernie czeka, co akcentuje dynamizm relacji między ukochanymi³¹.

²⁹ Na co pozwala tradycja targumiczna i interpretacje alegoryczne Kościoła w okresie patrystycznym, zob. J.Ch. Exum, dz. cyt., s. 73–77. O dwóch podstawowych interpretacjach, zob. G. Barbiero, dz. cyt., s. 37–44. Kingsmill zauważa, że Pieśń nad Pieśniami stanowi wyraz pochwały Boga, zob. tenże, dz. cyt., s. 6–8.

³⁰ Orygenes pisze, że minęła już „zima duszy”, dlatego słowo zachęca do wyjścia poza własne mury, zob. tenże, dz. cyt., s. 178–179. Chodzi również o uznanie, że w miłości wszystko ma swój czas, zob. R.E. Murphy, *Pieśń nad pieśniami*, [w:] *Katolicki komentarz biblijny*, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 549 [dalej: KKB].

³¹ Na dialogowy charakter tej relacji o charakterze pozawerbalnym, rozwijającym przeżywanie i pogłębianie miłości, zwraca uwagę R. Zawadzki, *Antropologia*, [w:] *Teologia Starego Testamentu, Księgi mądrościowe*, t. 3, red. M. Rosik, Wrocław 2011, s. 120.

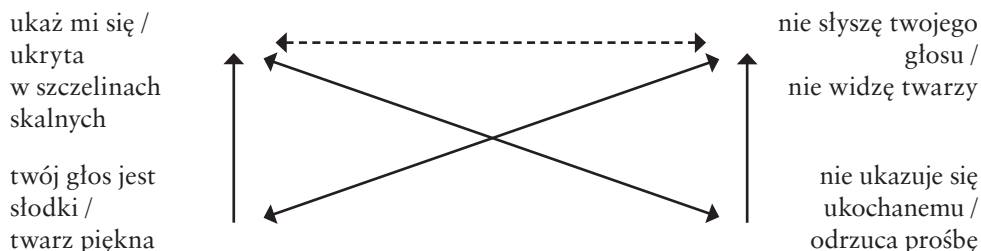
Analiza semiotyczna 2, 14

*Gołębico moja w szczelinach skały,
w kryjówce przepaści,
pokaż mi wygląd twój,
daj usłyszeć mi głos twój,
gdyż głos twój (jest) miły,
a wygląd twój urodziwy.*

Gramatyka podstawowa narracji

Bezpośredniość wypowiedzi do ukochanej³² wskazuje na istniejącą już więź między Oblubieńcami³³. Relacja nie ma jednak charakteru pełnej otwartości i poznania, ponieważ ona jest ukryta w rozpadlinach skały, w szczelinach przepaści³⁴ i nie jest to miejsce bezpieczne³⁵. Fakt, że właśnie tam się skryła, rodzi pytanie, dlaczego i przed kim? Narracyjny punkt wyjścia wskazuje miejsce jej przebywania i pragnienie Oblubieńca, by ukazała mu się w całym swoim wdzięku i słodyczy³⁶.

Semantyka podstawowa 2, 14 przedstawia się następująco:

³² Zwrot „gołąbko” podkreśla szybki lot, młodość, siłę (por. Ps 55, 7), ale i łagodność (por. Mt 10, 16). Zob. *Pismo Święte. Stary Testament...*, s. 485. O symbolicznym odczytaniu „gołębia” jako obrazie delikatności, piękna piór, oczu w tym wersecie, zob. L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, dz. cyt., s. 222; G. Ravasi, dz. cyt., s. 74.

³³ Gołąb przynależał do sfery miłości, zob. O. Keel, dz. cyt., s. 116. Gołąb, poza urodą, jest również znany z nieśmiałości, ale jego niedostępność dodaje mu urody, zob. J.M. Munro, dz. cyt., s. 91. Więcej zob. T. Longman III, dz. cyt., s. 122–123; G. Barbiero, dz. cyt., s. 114.

³⁴ „Oblubieniec znajduje oblubienicę niedostępną, «w zgłębieniach skały», a pragnie widzieć ją i słyszeć”. KKB, dz. cyt., s. 550. „Obraz jest propozycją intymności, która znosi wszelki podział i tajemnice”. G. Ravasi, dz. cyt., s. 75. Zob. G. Barbiero, dz. cyt., s. 115.

³⁵ Ukochana skryta w rozpadlinach skalnych znika też z pola widzenia, zob. O. Keel, dz. cyt., s. 119.

³⁶ Zob. M.T. Elliot, dz. cyt., s. 804. K. Bardski tłumaczy te epitety: *miły, przyjemny, słodki głos; urodziwy wygląd*, zob. tenże, *Lektyka Salomona...*, s. 314. Por. R.S. Hess, *Song of Songs*, Grand Rapids 2005, s. 90.

Implikacje:

1. Prośba Oblubieńca wynika z przeświadczenia³⁷, że jej głos jest miły³⁸, dlatego pragnie go usłyszeć, a wygląd urodziwy/twarz pełna wdzięku, więc pragnie ją zobaczyć.

2. Jeśli Oblubienica nie odpowie Oblubieńcowi na jego pragnienia, to zostanie w rozpadlinach skały, w szczelinach przepaści i on nie usłyszy, nie zobaczy całego jej piękna.

W gramatykę podstawową wpisana została konstrukcja chiastyczna³⁹, więc komplementy Oblubieńca mają wysublimowaną formę⁴⁰. Kiedy ona się ukryła, on przekonująco mówi o jej pięknie:

a: ukaż mi swoją twarz,

b: daj mi usłyszeć swój głos!

b': słodki jest głos twój

a': twarz pełna wdzięku.

Piękno ukochanej było już wcześniej przedmiotem wyrażanego zachwytu, a nawet obdarowania (por. 1, 9-11), więc tu chodzi o coś więcej, może trzeba, by ona sama rozpoznała swoją wartość i ją okazała. Oblubieniec jest już przeświadczony, że jej osobowość jest zachwycająca.

Reakcja ukochanej będzie odpowiedzią na zachwyt i pragnienie Oblubieńca⁴¹. On wie, że ona jest piękna i ma słodki głos, ale dopóty, dopóki ukochana jest ukryta, sama nie dostrzega swojej wartości, nie rozwija tego, co w niej najlepsze, a przebywanie w szczelinach skał nad przepaścią może jej zagrażać. Słuchanie głosu zachwyconego Oblubieńca, zwrócenie się w jego stronę pogłębia relacje między nimi, zmienia pustynię w miejsce życia i ukazuje ich osobowości⁴².

³⁷ O tym, że On wie, zna już jej obraz, zob. Orygenes, dz. cyt., s. 172–173.

³⁸ „Słuchanie czyjegoś głosu prowadziło do osobistej więzi z mówiącym”, zob. L. Ryken, J.C. Wilhoit, T. Longman III, dz. cyt., s. 213. Głos oddaje również cechy mówiącego, charakter, tamże, s. 213.

³⁹ Ten chiastyczny tekst jest trudny do przetłumaczenia z powodu bogactwa treści oryginału, zob. J.Ch. Exum, dz. cyt., s. 128; O. Keel, dz. cyt., s. 119; G. Barbiero, dz. cyt., s. 10.

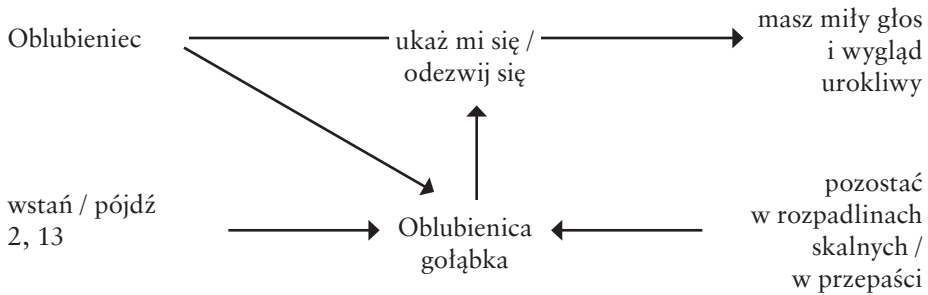
⁴⁰ Oblubienica jest pięknie komplementowana, zob. J. Warzecha, *Miłość potężna jak śmierć*, [w:] *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych...*, s. 166. Jest to język miłości, ale i błagania, zob. E. Kingsmill, dz. cyt., s. 245.

⁴¹ Pieśń ta według Keela ma „[...] nakłonić Oblubienicę do działania, które pozwoli jej zbliżyć się do ukochanego”, tenże, dz. cyt., s. 116.

⁴² Zob. G. Barbiero, dz. cyt., s. 116.

Gramatyka powierzchniowa

Model aktancyjny

Dynamika zdarzeń:

1. Oblubienica słyszy prośby i pragnienia ukochanego.
2. Oblubieniec pragnie usłyszeć głos, zobaczyć twarz, w pełni odkryć osobowość ukochanej. On zdaje się dużo o niej wiedzieć.
3. Przed ukochaną decyzją, czy słysząc prośby i zachwyty, odwróci się w stronę wołającego. Jej zadaniem staje się zawierzenie ukochanemu.

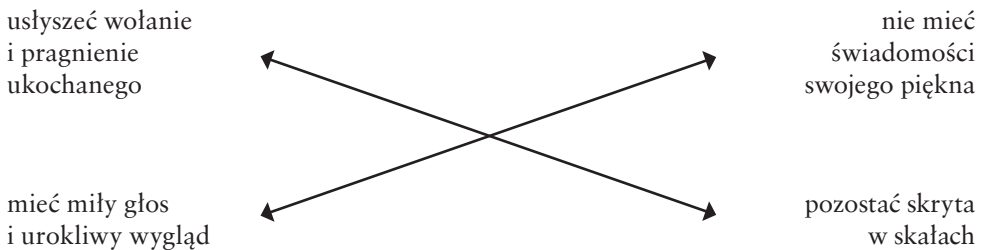
Performancja

Oblubienica musi pokonać wstydliwości i niepokoje, by uświadomić sobie znaczenie tego, co mówi ukochany. Musi porzucić ukrycie w szczelinach skalnych, słuchając jego zachwyty, i zapragnąć obdarować Oblubienca całym swoim bogactwem.

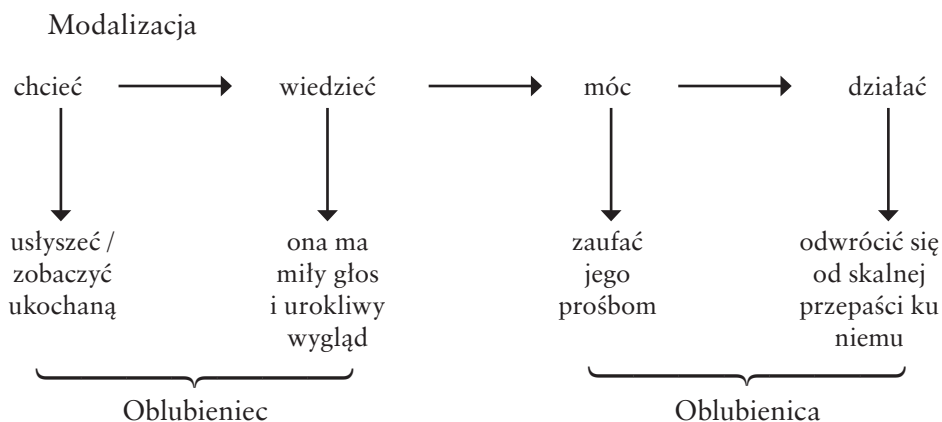
Etapy zachodzącej performancji:

- konfrontacja: ona jest w rozpadlinach skały, nad przepaścią, a on mówi o jej pięknie,
- dominacja: jego zaproszenie – powstań, pójdz,
- afirmacja: ukazanie twarzy, przemówienie do ukochanego.

Przestrzenie zachodzących performancji:

Przyjęcie zaproszenia Oblubieńca wiąże się z całkowitym zawierzeniem temu, co on mówi. Relacja może pogłębić się poprzez uznanie przez ukochaną atrybutów własnego piękna⁴³. Binyaryzm analizy pokazuje jednocześnie, że jeśli ona szczelnie się schowa, skryje w mroku i pustce przepaści, to nie usłyszy jego głosu i nie rozpozna samej siebie.

Na poziomie modalizacji wyraźnie można zobaczyć relacyjność, współdziałanie Oblubieńców, które warunkuje zachodzenie poszczególnych procesów.

Prośba skierowana do Oblubienicy, by przemówiła (ale już nie ma tu mowy o ukazaniu się), ponownie pojawia się w ostatniej pieśni księgi:

*O ty, która mieszkasz w ogrodach
– drzewowie nasłuchują twego głosu –
o daj mi go usłyszeć! 8, 13*

Przyjaciele pragną usłyszeć mowę/mądrość tej, która mieszka w przestrzeni miłości. Promieniowanie miłości zaczyna wykraczać poza relację oblubieńczą, dlatego ukochany prosi, by przemówiła. Oblubienica nie jest już ukryta w niedostępnych skałach, teraz ma mieszkanie w ogrodach. Przyjmując, że tak nazywano przestrzeń miłości, to właśnie w niej kobieta znalazła swój dom. Pragnienie dzielenia się radością przeżywanej i doświadczanej miłości Oblubieniec wyrażał już wcześniej⁴⁴. Miłość jest ich wspólnym misterium, ale

⁴³ Oblubieniec pragnie dzielić się pięknem wiosny, zaprasza ukochaną, by z nim wyruszyła, ale według Exuma ważniejsza od wiosny jest chęć zobaczenia kobiety, zob. tenże, dz. cyt., s. 128. On zachęca ją do udziału „w przygotowaniach do miłości widocznych w naturze”, J.M. Munro, dz. cyt., s. 91. Obraz miłości do kobiety łączy się z przebudzeniem na wiosnę, z tajemnicą życia większą od człowieka, zob. G. Barbiero, dz. cyt., s. 115.

⁴⁴ *Wchodzę do mego ogrodu, siostrzo ma, oblubienico; zbieram mirrę mą z moim balsamem; spożywam plaster z miodem moim; piję wino moje wraz z mlekiem moim. Jedzcie, przyjaciele, pijcie, Upajajcie się, najdrożsi! Pnp 5, 1.*

jej promieniowanie przyciąga innych. Pragną ją usłyszeć, poznać głos miłości, a Oblubieniec chce obdzielać swoją radością przyjaciół⁴⁵. Ukochana zgadza się więc na jego prośbę, ale jest zagadkowa, ponieważ to, co mówi, nie musi być zrozumiałe dla otoczenia:

*Uchodź spiesznie umiłowany mój,
bądź podobny do gazeli
albo do młodego jelenia
na górach balsamowych!* 8, 14

Mogłoby się wydawać, że gdzieś go wysyła, ale gazelą i młodym jeleniem nazywała go już wcześniej (por. 2, 9), kiedy oczekiwała na spotkanie. Może oblubieńcy mają już swój własny język, który ukształtowały przebyte doświadczenia? Może pragnie, by ukochany z nią był, by udał się do królestwa miłości, jak to interpretuje H. Langkammer⁴⁶.

W całej sekwencji wszyscy wyrażają jakieś pragnienie. Miłość pragnie się zobaczyć, usłyszeć, poznać, nasłuchuje się wszelkich jej oznak. Pieśń nad Pieśniami pokazuje, że Oblubienicy nie kryją się z nią przed otoczeniem. Sami wzrastają w doświadczeniu miłości, pogłębia się między nimi zrozumienie, a z innymi dzielą się swoją radością⁴⁷. Miłość przyciąga miłość.

Komentarz teologiczny

Wejście w bliższą relację z Bogiem jest procesem trwającym długi czas. Wynika to w dużej mierze z ludzkich słabości i trudności, by w pełni otworzyć się na Bożą obecność, często z trudności dostrzeżenia znaczenia własnego życia właśnie w Bożej perspektywie. Analiza 2, 14 pokazuje, że nie wystarczy wiedza Boga o pięknie człowieka, Jego pragnieniem jest bowiem pełnia aktualizacji wartości człowieka, zobaczenie, uznanie, a właściwie doświadczenie tego przez

⁴⁵ Zob. M. Piotrkowska-Dańkowska, M. Szetela, *Funkcja wybranych motywów...*, s. 52–53.

⁴⁶ „Nie chodzi o ucieczkę umiłowanego, lecz o spieszne udanie się do królestwa miłości, co symbolizują «góry balsamowe»”. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Księga Pieśni nad Pieśniami. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*, opr. H. Langkammer, Poznań 2016, s. 123; zob. O. Keel, dz. cyt., s. 289; G. Ravasi, dz. cyt., s. 136; M. Piotrkowska-Dańkowska, M. Szetela, *The Visualization of the Dynamics of the Relationship Between the Bridegrooms...*, s. 81. Na dwuznaczny wydźwięk 8, 14 zwraca uwagę J.Ch. Exum, dz. cyt., s. 262–263. Ciekawa jest chrystologiczna interpretacja 8, 14 Kingsmilla: według autora kobieta mówi, by ukochany szedł i był pożywieniem dla świata. Takie ujęcie budzi pytania o to, z kim w związku z tym utożsamiać mądrość. Pozwala natomiast odczytywać Pieśń nad Pieśniami jako antycypację Oblubieńca Ewangelii, zob. więcej tenże, dz. cyt., s. 283–285.

⁴⁷ Miłość nie tylko trwa, ale także się rozwija, zob. J.Ch. Exum, dz. cyt., s. 5. Werset 8, 14 nie jest wierszem zamknięcia, zob. tenże, dz. cyt., s. 261.

niego samego. Tylko w miłości Boga piękno, wdzięk oraz osobowość człowieka mogą wybrzmieć całością darów, bo Bóg wie, czym obdarował. Jeśli człowiek nie zawierzy całkowicie Bożemu zapewnieniu, to nie uświadomi sobie tego bogactwa. Tylko kiedy zwraca się całkowicie ku Bogu, uzyskuje możliwość poznania pełni własnego istnienia⁴⁸. Wejście w taką relację daje możliwość promieniowania miłością Boga wśród innych ludzi. Staje się świadectwem żywej Jego obecności w codziennych zmaganiach.

Zakończenie

Badanie podkreśla znaczenie świadomego wyboru ukochanego/Boga i zawierzenie Jego opiece, inaczej w życiu pozostaje głęboka pustka. Decyzja Oblubienicy umożliwia ukochanemu/Bogu obdarowanie pełnią owoców. Jednak by móc wybierać, trzeba przebywać w tej samej przestrzeni i być aktywnym. Należy przyjąć Jego wcześniejsze dary, dostrzec, że pochodzą od Boga, i się nimi zachwycić. Dzięki temu miłość staje się drogą ku aktualizacji pełni człowieczeństwa.

Oblubieniec pragnie, by ukochana rozpoznała swoje piękno, o którym On już wie i w wyszukany sposób o nim mówi. Wydobywanie piękna osobowości prowadzi do radosnego dzielenia się nim z innymi⁴⁹. Analiza pokazuje, jak ważne jest, by usłyszeć i zawierzyć temu, co mówi Oblubieniec/Bóg, który stale wspomaga ukochaną, ponieważ relacja miłości ma charakter zwrotny.

Otwartość na miłość przemienia Oblubieńców, nie tylko ukochaną, również ukochanego. Bóg zdaje się być samą radością w miłowaniu człowieka. W Księdze Rodzaju po opisie stworzenia pierwszych ludzi i oddaniu im ziemi w posiadanie znajdziemy ocenę tego wydarzenia: „A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” (Rdz 1, 31). W Pieśni nad Pieśniami człowiek odkrywa utracone piękno i wartość w oczach Stworzyciela. Ciekawe, że *Peszitta* nadaje Pieśni nad Pieśniami tytuł *Mądrość nad Mądrościami*⁵⁰.

---

⁴⁸ „Ona jeszcze nie ma odwagi, aby z «odkrytą twarzą oglądać chwałę Pana». Ponieważ jednak jest już przystrojona i gotowa, powiedziano jej: «Pokaż mi twarz swoją». Orygenes, *Homilie o „Pieśni nad Pieśniami”*, [w:] tenże, *Komentarze...*, dz. cyt., s. 226–227.

⁴⁹ Motywy zachwyty nad pięknem Oblubienicy i dzielenia się radością są obecne w całej Pieśni nad Pieśniami, zob. M. Piotrkowska-Dańkowska, „O, jak piękna jesteś, jakże wdzięczna, umiłowana, pełna rozkoszy!” (*Pnp* 7, 7). *Od estetyki do ontologii. Symbolika Pnp 7, 1-6*, [w:] *Symbolika ciała w Starym Testamencie*, red. A. Kuśmirek, Warszawa 2016, s. 271–291.

⁵⁰ Największą mądrością jest próba odczytania, zbadania miłości, nie bez powodu tradycja przypisała tę księgę Salomonowi, zob. E. Kingsmill, dz. cyt., s. 46–47.

Bibliografia

- Barbiero G., *Song of Songs, Supplements to Vetus Testamentum*, vol. 144, Leiden–Boston 2011.
- Bardski K., *Lektyka Salomona*, Warszawa 2011.
- Bardski K., *Pokarm i napój miłości*, Warszawa 2004.
- Bergant D., Cotter D.W., Walsh J.T., Franke Ch., *Song of Songs*, Collegeville, Minnesota 2001.
- Elliot M.T., *Pieśń nad Pieśniami*, [w:] *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W.R. Farmer, przeł. K. Szwykowska, Warszawa 2000, s. 799–812.
- Exum J.Ch., *Song of Songs. A Commentary*, Louisville, Kentucky 2005.
- Frankowski J., *Apendyksi: Sens Pieśni nad Pieśniami – próba uściśleń*, [w:] *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych. Pieśni Izraela*, t. 7, red. J. Frankowski, Warszawa 1988, s. 171–174.
- Greimas A.J., *Elementy gramatyki narracyjnej*, przeł. Z. Kruszyński, „Pamiętnik Literacki” 75 (1984), z. 4, s. 177–198.
- Hebrajsko-polski Stary Testament. Pisma. Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich*, red. A. Kuśmirek, Warszawa 2009 (Prymasowska Seria Biblijna, 32).
- Hess R.S., *Song of Songs*, Grand Rapids 2005.
- Jenson R.W., *Song of Songs*, Louisville, Kentucky 2005.
- Keel O., *Pieśń na Pieśniami. Biblijna pieśń o miłości*, przeł. B. Mrozewicz, Poznań 1997.
- Kingsmill E., *The Song of Songs and the Eros of God. A Study in Biblical Intertextuality*, Oxford, New York 2009.
- Kręcidło J., „Miłość – płomień Jahwe” (Pnp 8, 5-7): *potęga miłości jako klucz interpretacyjny do Pieśni nad pieśniami*, „Collectanea Theologica” 78 (2008), nr 4, s. 39–62.
- Longman III T., *Song of Songs*, NICOT, Grand Rapids 2001.
- Lurker M., *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, przeł. K. Romaniuk, Poznań 1989.
- Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego*, red. W.R. Farmer, przeł. K. Szwykowska, Warszawa 2000.
- Munro J.M., *Spikenard and Saffron. A Study in the Poetic Language of the Song of Songs*, Sheffield 1995.
- Murphy R.E., *Pieśń nad pieśniami*, [w:] *Katolicki komentarz biblijny*, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 547–552.
- Orygenes, *Komentarz do „Pieśni nad Pieśniami”*, przeł. S. Kalinkowski, Kraków 1994.
- Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich*, przekł. i red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 1999 (Rozprawy i Studia Biblijne 4).
- Piotrkowska-Dańkowska M., *Winnice Engaddi. Biblijna droga do spotkania z Oblubieńcem*, Płock 2016.

- Piotrkowska-Dańkowska M., „O, jak piękna jesteś, jakże wdzięczna, umiłowana, pełna rozkoszy” (Pnp 7, 7). *Od estetyki do ontologii. Symbolika Pnp 7, 1-6*, [w:] *Symbolika ciała w Starym Testamencie*, red. A. Kuśmirek, Warszawa 2016, s. 271–291.
- Piotrkowska-Dańkowska M., Szetela M., *Funkcja wybranych motywów w Pieśni nad pieśniami*, [w:] *Wizualizacja informacji w humanistyce*, red. M. Kowalska, V. Osińska, Toruń 2017, s. 37–60.
- Piotrkowska-Dańkowska M., Szetela M., *The Visualization of the Dynamics of the Relationship Between the Bridegrooms in the “Song of Songs”*, [w:] *Information Visualization Techniques in the Social Sciences and Humanities*, red. V. Osińska, G. Osiński, Hershey, Pensylwania 2018, s. 68–85.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* (Biblia Tysiąclecia), opr. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, Poznań 2000.
- Pismo Święte. Stary Testament*, t. 2, red. M. Peter, Poznań 2000.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Księga Pieśni nad Pieśniami. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy*, opr. H. Langkammer, Poznań 2016.
- Pope M.H., *Song of Songs. A New Translation with Introduction and Commentary*, Anchor Bible, Garden City, New York 1977.
- Ravasi G., *Pieśń nad pieśniami*, przeł. K. Stopa, Kraków 2005.
- Rienecker F., Maier G., *Leksykon biblijny*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2008.
- Ryken L., Wilhoit J.C., Longman III T., *Słownik symboliki biblijnej*, przeł. Z. Kościuk, Warszawa 1998.
- Walton J.W., Matthews W.H., Chavalas M.V., *Komentarz historyczno-kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, red. K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000.
- Warzecha J., *Miłość potężna jak śmierć*, [w:] *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych. Pieśni Izraela*, t. 7, red. J. Frankowski, Warszawa 1988, s. 153–175.
- Zawadzki R., *Antropologia*, [w:] *Teologia Starego Testamentu, Księgi mądrościowe*, t. 2, red. M. Rosik, Wrocław 2011, s. 93–134.

Małgorzata Piotrkowska-Dańkowska – doktor teologii biblijnej UKSW, mgr filologii polskiej KUL; absolwentka Studium Filozoficzno-Etycznego KUL, nauczyciel języka polskiego. Zajmuje się hermeneutyką biblijną, semiotyką oraz Pieśnią nad Pieśniami. Opublikowała m.in.: *Winnice Engaddi. Biblijna droga do spotkania z Oblubieńcem*, Płock 2016; „O, jak piękna jesteś, jakże wdzięczna, umiłowana, pełna rozkoszy!” (Pnp 7, 7). *Od estetyki do ontologii. Symbolika Pnp 7, 1-6*, [w:] *Symbolika ciała w Starym Testamencie*, red. A. Kuśmirek, Warszawa 2016, s. 271–291. Wspólnie z M. Szetelą: “*The Visualization of the Dynamics of the Relationship Between the Bridegrooms in the “Song of Songs”*”, [w:] *Information Visualization Techniques in the Social Sciences and Humanities*, red. V. Osińska, G. Osiński, Hershey (Pensylwania) 2018, s. 68–85. W latach 2016–2018 stały współpracownik i redaktor merytoryczny miesięcznika KSM-u „Wzrastanie”.